

Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЇ:

*Збірник наукових праць Інституту психології
імені Г. С. Костюка НАПН України*

Том X

*Психологія навчання
Генетична психологія
Медична психологія*

Випуск 24

Київ - 2013

ЗМІСТ

<i>Агачева Ю.А.</i> Атракція як науковий і особистісний конструкт та соціальна й індивідуальна варіабельність впливу атрактивності на міжособистістну взаємодію	7
<i>Арефнія С.В.</i> Психологічний аналіз видів професійного вигорання та їх порівняльна характеристика	16
<i>Аршава І.Ф., Бунас А.А.</i> Специфіка прогностичної (антиципаційної) компетентності як властивості особистості (в контексті проблеми ризикованої поведінки)	29
<i>Аршава І.Ф., Баратинська А.В.</i> Психологічні особливості прояву синдрому професійного (емоційного) вигорання у працівників правоохоронних органів у гендерному аспекті	41
<i>Балецька Л.М.</i> Атрибуція успіху: аналіз перспектив вивчення проблематики ...	51
<i>Ванда Н.В.</i> Роль психологічної герменевтики в сучасній психотерапевтичній практиці	61
<i>Вахнован М.М.</i> Теоретико-методологічний аналіз понять "мислення" та "мовлення" у контексті оволодіння іноземною мовою	72
<i>Волкова О.В.</i> Емоційні особливості жінок різного віку із загрозою зриву першої вагітності за колірним тестом ставлень А.М. Еткінда (ЦТО)	81
<i>Волошин В.М.</i> Життєвий та творчий шлях І. О. Сікорського: психологічна проблема	91
<i>Воронюк І.В.</i> Психологічні аспекти і потенціал дистанційної моделі розвитку технік творчої взаємодії вчителів з учнями	100
<i>Горбачов В.О.</i> Психологічні особливості мотивів, які впливають на вибір професії	113
<i>Гуляр О.А.</i> Психологические особенности адаптации студентов к условиям вуза	122
<i>Дем'яненко Ю.О.</i> Автобіографія як метод збору нарративного матеріалу	132
<i>Джеджеря О.</i> Емоційні переживання студентів на етапі адаптації до умов навчання у вищому навчальному закладі	141
<i>Діденко Р.Ф.</i> Методика "хендмейд-орієнтована психокорекція", як засіб позбавлення релігійно-культової залежності особистості	150
<i>Добренко І.А.</i> Особистісні детермінанти ефективності реалізації підприємницької діяльності	164
<i>Добрецька К.В.</i> Соціальна стигматизація як чинник-провокатор емоційного стресу при псоріазі у взаємозв'язку із захисними механізмами	175
<i>Дробот О.В.</i> Концептуальна модель управлінської свідомості як узагальнення основних властивостей феномену	182
<i>Дубініна К.В.</i> Інтерактивні методи у різних формах навчання майбутніх психологів	192
<i>Железнякова Ю.В.</i> Умови розвитку адиктивної поведінки	203
<i>Жмайло І.М.</i> Соціально-економічні тенденції сучасної сім'ї у вихованні особистості підлітка	212

ЕМОЦІЙНІ ПЕРЕЖИВАННЯ СТУДЕНТІВ НА ЕТАПІ АДАПТАЦІЇ ДО УМОВ НАВЧАННЯ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Джеджер О.

У статті автор висвітлює зміст та основні причини актуальних емоційних переживань студентів першого курсу на етапі адаптації до умов навчання у вищому навчальному закладі, аналізує їх вплив на ефективність навчальної діяльності.

Ключові слова: емоційні переживання, адаптація, навчальна діяльність.

В статье автор освещает содержание и основные причины актуальных эмоциональных переживаний студентов первого курса на этапе адаптации к условиям обучения в высшем учебном заведении, анализирует их влияние на эффективность учебной деятельности.

Ключевые слова: эмоциональные переживания, адаптация, учебная деятельность.

In the article the author highlights the content and the main reason of the actual emotional experiences of the first-year students at the stage of adaptation to the conditions of the education in the higher educational establishment, examines their impact on the effectiveness of the educational activity.

Keywords: emotional experiences, adaptation, educational activity.

Загальновізвано, що одним із важливих і складних етапів професійної підготовки майбутніх фахівців є етап адаптації до умов вищого навчального закладу. Адже саме в означений період відбувається опанування соціальної ролі студента, формуються необхідні для навчання у вищій школі уміння і навички, з'являються нові контакти і відносини з іншими студентами та викладачами.

Значну роль в адаптаційному процесі виконують емоційні переживання, в яких виявляється суб'єктивне ставлення студентів перших курсів до незвичного оточення, до нової діяльності, до перших успіхів та невдач. Нові, ще недостатньо відомі умови, з якими стикаються першокурсники, нерідко сприймаються ними як потенційно загрозливі. Як наслідок, у багатьох з них спостерігається зниження самооцінки, утруднення відносин з оточенням, погіршується академічна успішність. Оскільки означені обставини переважно негативно позначаються на якості професійної підготовки, виникає потреба у розв'язанні проблеми подолання несприятливого впливу емоційних переживань на ефективність навчальної діяльності студентів.

Актуальність означеної проблеми зумовила інтерес дослідників до різних її аспектів. Так, феномен адаптації є предметом наукового інтересу зарубіжних учених (А. Бандура, Г. Гартман, А. Маслоу, К. Роджерс, Г. Сельє, Б. Скінер, Л. Фестінгер, Л. Філіпс, В. Франкл), дослідників близького зарубіжжя та вітчизняних науковців (О. Баранов, Л. Виготський, О. Кудашев, Н. Мельникова, І. Милославова, В. Петровський, А. Реан, Л. Рубінштейн, Н. Свиридов).

Проблему адаптації до умов навчання аналізували Б. Ананьєв, О. Безпалько, М. Введенський, Н. Войтович, В. Демченко, О. Мудрик, І. Підласий, І. Шевчук. Вивченню факторів адаптаційного процесу студентів приділяли увагу Д. Андреева, В. Брудний, М. Делеу, М. Дьяченко, О. Каганова, Л. Кондибович, В. Кондратова, С. Шевченко, В. Цуркан.

Емоційний аспект адаптації студентів до умов вищого навчального закладу отримав відображення у працях Л. Гришанова, В. Демченко, Л. Константинової, В. Медведєва, Г. Меднікової, С. Ніколаєнко.

Незважаючи на досить широке висвітлення проблеми емоційних переживань студентів під час адаптації, потребує дослідження один із її аспектів, який стосується зв'язку означеного феномену з ефективністю навчальної діяльності першокурсників. Відповідно метою даної статті є висвітлення змісту актуальних емоційних переживань студентів першого курсу на етапі адаптації до умов навчання у вищому навчальному закладі та їх вплив на ефективність навчальної діяльності.

У ході вивчення наукових праць стосовно феномену адаптації нами встановлено, що вчені відносять поняття "адаптація" до числа фундаментальних категорій психології [1; 5; 6]. Незважаючи на існуючі численні тлумачення, сутність адаптації можливо визначити за такою спільною для більшості теоретичних позицій характеристикою, як взаємодія особистості і зовнішнього середовища [1, с. 96], що відбувається в умовах певного дисбалансу і конфліктності, призводить до змін в обох взаємодіючих системах, завершується в разі успіху подоланням дисбалансу, усуненням конфліктності та досягненням координації між особистістю та середовищем, до якого вона адаптується.

Тобто бачиться слушним висновок І. Шевчук про те, що адаптованість як результат адаптації виявляється у досягненні особистістю гнучкості, здатності "надавати подіям бажаного для особистості спрямування" [7, с. 222], що уможливило ефективну взаємодію з новим для неї середовищем.

Зазначимо, що специфіка середовища вищого навчального закладу зумовлює необхідність різновидової адаптації:

- по-перше, до умов студентського життя, навчання і спілкування у новому навчальному закладі;

- по-друге, до нової соціальної ролі і нового статусу студента;
- по-третє, до умов навчального процесу у вищій школі, яка пропонує нові (порівняно зі шкільними) форми і методи навчання та контролю, вимагає вивчення нових предметів, опанування складного навчального матеріалу, збільшення обсягу самостійної роботи, участі у науково-дослідницькій діяльності, що зумовлює необхідність формування навичок самостійної роботи, розподілу часу;

- по-четверте, до умов взаємодії між студентами та викладачами, що характеризується зниженням рівня опіки, вимагає підвищення діловитості, зосередженості на проблемах професійної підготовки;

- по-п'яте, до умов навчання та спілкування у студентській групі, що супроводжується процесами пристосування до групи, виробленням власного стилю поведінки, визначенням статусу у системі групових відносин, виникненням певної якості відносин між членами академічної групи.

Як бачимо, нові умови, запропоновані вищим навчальним закладом, вимагають від студента засвоєння нових способів і форм навчальної діяльності та поведінки, підвищення самостійності, розширення та вдосконалення кола спілкування, що зумовлює необхідність особистісних змін, перебудови власного "Я". Адже як слушно зазначають Л. Подоляк, В. Юрченко, адаптація – "це зміна самого себе (настанов, рис характеру, стереотипів поведінки тощо) відповідно до нових вимог діяльності, соціальних умов і нового оточення. Це входження людини у нову соціальну позицію і нову систему взаємин..." [4, с. 60].

Проте, як стверджують дослідники, такі зміни відбуваються не просто. На початку своєї діяльності студенти стикаються з труднощами, породженими зокрема інформаційним дефіцитом, дидактичним та соціально-психологічними бар'єрами, що нерідко викликає переживання тривожно-депресивного характеру і призводить до певної дезорієнтації діяльності і поведінки молодих людей [3].

За даними досліджень проблеми адаптації студентів вищих навчальних закладів, подальша інтенсифікація таких переживань зумовлює підвищення у студентів рівня емоційної напруги, що відбувається під впливом зростання тривожності, депресивності, фрустрованості і може спричинити зниження рівня самооцінки, зростання невпевненості у своїх силах, що негативно позначається на ефективності навчання першокурсників [2; 3; 4; 7].

Як засвідчує практика, переважна більшість студентів знаходить конструктивний вихід з такої ситуації, активізує свої зусилля на пошук нових особистісних пізнавальних та психологічних можливостей. Проте в адаптації певної частини першокурсників і навіть студентів другого

курсу присутні і деструктивні моменти: втома, фізичне та інтелектуальне виснаження, дезорганізація діяльності.

З метою з'ясування змісту адаптаційних деструкцій та їх впливу на ефективність навчальної діяльності нами було проведено дослідження, в якому брали участь студенти першого курсу Рівненського державного гуманітарного університету різних напрямів підготовки ("Театральне мистецтво", "Документознавство та інформаційна діяльність", "Менеджмент" – всього 112 осіб).

У ході дослідження були використані анкетування, методика діагностики ситуативної (реактивної) і особистісної тривожності Спілберга-Ханіна, вивчення результатів підсумкового контролю. З допомогою анкетування визначався зміст актуальних емоційних переживань студентів у таких значущих для них ситуаціях, як вступ до вищого навчального закладу, перші дні після зарахування до числа студентів, перші навчальні ситуації, сесія. Представлені відповіді отримали такі ранги:

Таблиця 1

Зміст актуальних емоційних переживань студентів першого курсу

Ранг відповіді	Вступ до ВНЗ	Зарахування до ВНЗ	Ранг відповіді	Перші навчальні ситуації	Сесія
				<i>Перед заняттями та під час відповіді</i>	<i>Перед сесією та під час складання заліків і екзаменів</i>
1	Хвилювання	Радість	1	Хвилювання	Хвилювання
2	Інтерес	Щастя	2	Занепокоєння	Занепокоєння
3	Невпевненість	Гордість	3	Невпевненість	Страх
4	Напруження	Захоплення	4	Інтерес	Рішучість
5	Тривога	Окриленість	5	Тривога	Тривога
6	Занепокоєння	Задоволення	6	Страх	Невпевненість
				<i>Після занять</i>	<i>Після складання заліків і екзаменів</i>
7	Рішучість	Інтерес	1	Задоволення	Радість
8	Стурбованість	Подив	2	Полегшення	Заспокоєння
9	Страх	Хвилювання	3	Пригніченість	Задоволення
10	Сумнів	Розгубленість	4	Втома	Розчарування
11	Пригніченість	Тривога	5	Незадоволення	Тріумф
12	Смуток	Страх	6	Розчарування	Полегшення

Отримані дані дали змогу виявити, що під час вступу до вищого навчального закладу спектр переживань майбутніх студентів мав переважно тривожний характер і був представлений передусім хвилюванням, невпевненістю стосовно отриманого рівня підготовки, сумнівами

щодо правильності вибору майбутньої професії, навчального закладу та місця навчання, напруженням, спричиненим очікуванням результатів конкурсу у навчальних закладах, тривогою і занепокоєнням з приводу можливості успішного вступу, стурбованістю за майбутнє, страхом перед новим і невідомим, перед можливою невдачею. Ці переживання супроводжувалися пригніченим станом, смутком, пов'язаним з можливими змінами у звичних умовах життя і діяльності, розлукою з рідними, друзями. Разом з тим актуальним для вступників був інтерес, викликаний новим статусом, майбутніми перспективами студентського життя.

При цьому зазначимо, що певна частина вступників (7,1%), які отримали високі бали за результатами зовнішнього незалежного тестування, вирізнялася серед інших впевненістю у власних можливостях. Проте більшість з них хвилювалися через свої сумніви у виборі майбутньої професії та вищих навчальних закладів, в яких планували навчатися.

Після зарахування до вищого навчального закладу студенти переживали сплеск позитивних, радісних емоцій і почуттів, які посідали перші п'ять позиції представленого переліку (радість, щастя, гордість, захоплення, окриленість, задоволення). Водночас вчорашні школярі виявляли інтерес до того, що їх чекає у близькому майбутньому. Окремі з них (14,3%) дивувалися з того, що вони успішно вступили до навчального закладу і отримали статус студентів. Ці переживання супроводжувалися хвилюванням, спричиненим водночас радісним очікуванням і побоюванням нового, розгубленістю (що буде далі?), тривогою і страхом, пов'язаними з реальною необхідністю життєвих змін.

Перші місяці навчання принесли першокурсникам здебільшого тривожно-депресивні переживання. Провідне місце серед них посідали хвилювання, занепокоєння, невпевненість, тривога, страх. Їх причинами передусім були нові дидактичні умови, а також нові відносини в академічній групі. Зокрема студенти зазначали, що хвилюються з приводу того, як їх приймуть одногрупники, як оцінять їх перші відповіді викладачі. У них викликали занепокоєння незвичні методи і форми навчання, необхідність розв'язувати більшість питань самостійно. Відсутність достатньої інформації про умови навчання, невідповідність усталених стереотипів цим умовам викликали невпевненість, а сумніви щодо успішності подолання цих труднощів – тривогу і навіть страх.

Актуальними для більшості студентів (62,5%) були переживання незадоволення і пригніченості, що виникали внаслідок суперечностей між вимогами до навчання у вищій школі та наявними особистісними можливостями. В цей час вони демонстрували недостатню, на їх погляд, результативність навчання, були незадоволені своїми успіхами та

своїми оцінками. Водночас ми констатували розчарування певної частини студентів (20,5%), викликане невідповідністю між попередньо сформованими уявленнями про студентське життя та тими реаліями, з якими вони стикнулися. А через відсутність достатніх навичок самостійного планування навчальної роботи та розподілу часу на підготовку до занять чимало студентів скаржилися на втому.

До основних причин тривожно-депресивних переживань опитувані віднесли (причини розміщені за рейтингом):

- складність та незвичність нових форм навчальної роботи (лекцій, семінарів, самостійної роботи);
- необхідність опанування складного за змістом та великого за обсягом навчального матеріалу;
- збільшення відповідальності за результати навчання;
- відсутність підтримки рідних;
- нові умови взаємодії з незнайомими викладачами, відсутність тісного контакту з ними;
- необхідність пристосування до нових умов навчання (підготовки до занять відповідей, повідомлень, рефератів, виконання самостійної роботи тощо);
- нестача часу на якісну підготовку до всіх занять;
- взаємини зі студентами групи.

Утім, не всі переживання навчальних ситуацій були негативними. Так, серед них виразними були інтерес до нових обставин, взаємин і знань, задоволення від перших успіхів, ствердження себе у ролі студента. Як зазначили опитувані (42,8%), через деякий час вони відчували певне полегшення, яке принесли перші позитивні оцінки, перші позитивні відносини з іншими студентами. Відтак, першокурсники відчували себе значно комфортніше і впевненіше в нових умовах, почали краще орієнтуватися у дидактичному просторі вищого навчального закладу.

Як відомо, одним із найвідповідальніших моментів адаптації студента є перша сесія. Оскільки переживання перед заліком чи екзаменом та після нього різняться за змістом, ми поділили їх на дві групи. У верхній частині представлених звітів були розміщені характеристики переживань, які мали місце перед майбутньою формою контролю. До них належали хвилювання, занепокоєння, страх, тривога, невпевненість. При цьому, як зазначали студенти, їх хвилювання було пов'язане як з невпевненістю у своїх можливостях, побоюванням неуспіху та бажанням отримати високу оцінку, так і з рішучістю нарешті перевірити себе, довести собі та іншим, що застосовані зусилля були не даремними і можуть бути результативними.

Так, наприклад, характеризувала свої переживання студентка Ф.: "Сесія! Було не по собі тільки від згадки про неї. Я не могла розслаби-

тися, була в постійному напруженні. Було навіть таке, що прокинувшись 21 грудня (в день так званого кінця світу), я подумала, чого ж він все-таки не настав?"

Інші наміри були охарактеризовані студентом Б., який написав: "Протягом першого семестру мої зусилля щодо навчання були реалізовані сповна, тому сесія була для мене нескладною і я чекав на високі оцінки".

Завершення сесії викликало загальну емоційну реакцію полегшення, заспокоєння. У студентських звітах вона відображена у таких словах: "Саме слово "іспит" лякає, але все не так страшно, коли вже позаду" (студентка П.); "Екзамени я склала непогано, тому про свої страхи згадую з посмішкою" (студентка Ф.); "Я задоволений результатами сесії. Мої очікування збулися, і я отримав високі оцінки" (студент Б.).

У випадках отримання високих, на їх думку, оцінок, студенти переживали почуття радості, задоволення, навіть тріумфу, а в разі невідповідності отриманих результатів з попередніми очікуваннями у переживаннях нерідко мали місце розчарування, образа. В кінцевому випадку перша сесія принесла заспокоєння і полегшення для більшості студентів (83,9%), сприяла підвищенню впевненості у власних силах, у тому, що в майбутньому вони впораються з тими завданнями, які постануть перед ними.

Зважаючи на наявність тривожності у переживаннях студентів, нами було проведено дослідження рівня ситуативної (реактивної) та особистісної тривожності з допомогою діагностичної методики Ч.Д. Спілберга, Ю.Л. Ханіна.

У результаті проведеної діагностики було з'ясовано, що в період адаптації студентам притаманний значний рівень ситуативної тривожності (зазначимо, що дослідження проводилося в ситуаціях, які були стресовими для опитуваних: наприклад, перед заняттям, на якому передбачалося фронтальне опитування, перед контрольною роботою, заліком, екзаменом). Так, 34,8% досліджуваних вирізнялися високим рівнем ситуативної тривожності у стресових ситуаціях, 62,5% – середнім рівнем, 2,7% – низьким рівнем (див. табл. 2).

Таблиця 2

Результати дослідження особистісної та ситуативної тривожності студентів першого курсу

Шкали	Високий рівень %	Середній рівень %	Низький рівень %	Середнє значення у балах
Ситуативна тривожність	34,8	62,5	2,7	44,46
Особистісна тривожність	13,4	69,6	17,0	36,90
Абсолютне відхилення	+21,4	-7,1	-14,3	+7,56

Водночас, у ході дослідження було констатовано дещо нижчі показники особистісної тривожності, значення якої коливалися в таких межах: високий рівень – у 13,4% опитуваних; середній рівень – у 69,6% респондентів; низький рівень – у 17,0% першокурсників. Як бачимо, за своїми індивідуальними характеристиками студенти вирізнялися середнім або низьким рівнем тривожності, а тривожний стан у більшості з них був зумовлений не так особистісними чинниками, як тією ситуацією, в якій вони опинилися.

Як зазначили студенти у своїх анкетних відповідях, більшість навчальних ситуацій сприймалися ними як потенційно небезпечні. Спричинена такими ставленням тривожність заважала їм чітко і логічно відповідати на семінарах (76,7%), утруднювала пригадування навчального матеріалу (62,5%), формулювання самостійної відповіді (55,3%), що в багатьох випадках негативно позначалося на отриманих оцінках. При цьому (за словами опитуваних) тривожні переживання виникали здебільшого в ситуаціях, які вимагали усної відповіді та участі в обговоренні питань. Під час виконання письмових завдань хвилювання було не таким гострим та виразним, що пояснювалося відсутністю необхідності презентувати себе та свою відповідь перед викладачем, групою студентів. Тобто можливе припущення, що у ході звикання до нових умов та до нових учасників навчального процесу рівень їх ситуативної тривожності має знизитися.

Дійсно, діагностування цього показника у студентів третього курсу дало змогу констатувати зниження їх тривожності, що відображено у табл. 3.

Таблиця 3

Результати дослідження особистісної та ситуативної тривожності студентів третього курсу

Шкали	Високий рівень %	Середній рівень %	Низький рівень %	Середнє значення у балах
Ситуативна тривожність	13,9	73,9	12,2	35,81
Особистісна тривожність	10,4	73,1	16,5	33,22
Абсолютне відхилення	+3,5	+0,8	-4,3	+2,59

Як бачимо, показники ситуативної тривожності студентів третього курсу виявилися дещо і не набагато вищими за показники особистісної тривожності. Водночас у порівнянні з показниками студентів першого курсу вони є значно нижчими. Так, число студентів з високим рівнем ситуативної тривожності є нижчим на 20,9%, з низьким рівнем – вищим на 9,5%. При цьому опитувані відповідали, що хвилюються під час відповідей, у ситуаціях захисту своїх робіт, на екза-

мені. Проте їх хвилювання було не таким інтенсивним, як на початку навчання, а його причинами виступають не так побоювання з приводу сприйняття відповіді з боку інших, як оцінка за зроблену роботу (підкреслили 78,2% студентів). Більшість навчальних ситуацій, пов'язаних з поточною навчальною діяльністю, сприймаються ними як нейтральні або як такі, що містять незначну загрозу.

Відповідно нами виявлено відмінності і в успішності студентів-початківців та тих студентів, які мають досвід навчальної діяльності. Так, абсолютна успішність студентів третього курсу була вищою на 7,5%, а якісна успішність – на 9,8%. При цьому старшокурсники зазначили, що для отримання бажаного результату навчання вони докладають менше зусиль ніж на першому курсі.

Таким чином, можливий висновок, що зменшення інтенсивності тривожних переживань призводить до підвищення ефективності навчальної діяльності принаймні за показниками успішності та енерговитрат.

Зазначимо, що адаптація цих студентів реалізувалася переважно завдяки їх зусиллям, сприянню викладачів та кураторів, які знайомили їх з особливостями студентського життя і навчальної діяльності. Проте зважаючи на труднощі, які значною мірою торкалися проблеми взаємодії з учасниками навчально-виховного процесу, досягнення впевненості, адекватної самооцінки, бачаться перспективними дослідження проблеми зниження інтенсивності тривожних переживань з допомогою тренінгів, націлених на формування навичок взаємодії з людьми, публічного виступу, самопрезентації, релаксації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Балл Г.А. Понятие адаптации и его значение для личности / Г.А. Балл // Вопросы психологии. – 1989. – №1. – С. 92-99.
2. Войтович Н. Відмінності шкільного та студентського колективів як аспект проблеми адаптації першокурсників до умов ВЗО / Н. Войтович // Психологія адаптації студентів першого курсу до умов ВЗО : зб. наук. пр. – Луцьк, Волинський держ. ун-т ім. Лесі Українки, 1999. – С. 57-65.
3. Демченко В. Самосвідомість як фактор психологічної адаптації першокурсників до навчальної діяльності : автореф. дис... канд. психол. наук : 19.00.07 / В. Демченко / Харк. нац. ун-т ім. В.Н. Карамзіна. – Х., 2006. – 19 с.
4. Подоляк Л.Г. Адаптація студента до навчання у вищій школі, її види та умови ефективності // Психологія вищої школи : підручник. – [2-е вид.] / Л.Г. Подоляк, В.І. Юрченко. – К. : Каравела, 2008. – С. 60-67.

5. Психология адаптации личности. Анализ. Теория. Практика / А.А. Реан, А.Р. Кудашев, А.А. Баранов. – СПб. : ПРАЙМ-ЕВРОЗНАК, 2006. – 479 с.

6. Семиченко В.А. Психология деятельности. – К. : Издатель Ешко А.Н., 2002. – 248 с.

7. Шевчук І. Процеси адаптації першокурсників на початковому етапі навчання / І. Шевчук // Вісник Львів. ун-ту. – Вип. 19. – Ч. 2. – 2005. – С. 222-228.

УДК 159.9.07

МЕТОДИКА "ХЕНДМЕЙД-ОРІЄНТОВАНА ПСИХОКОРЕКЦІЯ", ЯК ЗАСІБ ПОЗБАВЛЕННЯ РЕЛІГІЙНО-КУЛЬТОВОЇ ЗАЛЕЖНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Діденко Р.Ф.

Стаття містить інформацію стосовно деяких нових чинників посилення активності тоталітарних релігійних деструктивних культів на інформаційній стадії розвитку суспільства.

У статті також запропоновано проект методики хендмейд-орієнтованої психокорекції для формування творчого позитивного мислення як засіб звільнення особистості від культової залежності.

Ключові слова: *тоталітарний релігійний культ, деструктивна секта, інформаційна стадія розвитку, хендмейд-орієнтована психокорекція, віртуальна база образів, обдарована особистість.*

Статья содержит информацию относительно некоторых новых факторов усиления активности тоталитарных религиозных деструктивных культов на информационной стадии развития общества.

В статье также предложен проект методики хэндмэйд-ориентированной психокоррекции для формирования творческого позитивного мышления как средства освобождения личности от культовой зависимости.

Ключевые слова: *тоталитарный религиозный культ, деструктивная секта, информационная стадия развития, хэндмэйд-ориентированная психокоррекция, виртуальная база образов, одаренная личность.*

This article contains the information about some new agencies of reinforcement of activity of total religious destructive cults on the informational phase of development of the humanity.

The project of the method of handmade-oriented psychological correction for forming the creative positive thinking as an arrangement of liberation of the personality from the religious dependence was also proposed in the article.